

Study the factors inhibiting the development of entrepreneurship in rural areas with a meta-analysis approach

Mohamad Zaheri¹, Hossein Karimzadeh² , Nabiollah Hosseini Shahpariyan³

1. Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, Tabriz University, Tabriz, Iran

Email: zaheri@tabrizu.ac.ir

2. (Corresponding Author) Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, Tabriz University, Tabriz, Iran

Email: h.karimzadeh@tabrizu.ac.ir

3. Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, Tabriz University, Tabriz, Iran

Email: nabi.hosseini@tabrizu.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:

Research Paper

Article History:

Received:

30 April 2025

Received in revised form:

6 August 2025

Accepted:

9 September 2025

Available online:

20 October 2025

Keywords:

*Inhibiting Factors,
Rural Entrepreneurship,
Rural Development,
Business,
Meta-Analysis Approach.*

ABSTRACT

The present study was carried out to quantitatively combine the results of the studies conducted in the field of the factors that inhibit rural entrepreneurship. Using the meta-analysis method and CMA3 software, this research examined 29 domestic and foreign studies from 2010 to 2023, whose information was extracted through reliable scientific databases. Based on the results obtained from the total information of 444 variables entered into the meta-analysis software, 67 variables were repeated 354 times in the reviewed articles. The variables of financial weakness and lack of liquidity, lack of training related to entrepreneurship, weak physical and infrastructure in rural areas, lack of necessary coordination and cooperation between the custodian organizations, and low level of skill and capability have the highest degree of repeatability. The effect size value showed that out of 67 variables, 61.95% had a small effect size, 28.16% had a medium effect size, and 9.89% had a large effect size. The variables of lack of access to the appropriate market, numerous village challenges, and the fear of failure have the most significant effect. Also, among the factors, there are infrastructural factors with an effect size of 0.372, policy making with an effect size of 0.349, educational with an effect size of 0.334, social with an effect size of 0.314, economic with an effect size of 0.308, environmental with an effect size of 0.287, and institutional with an effect size of 0.283, and individual with an effect size of 0.277 were identified as the most important barriers to rural entrepreneurship, respectively. Finally, based on the obtained results, the barriers to entrepreneurship were extracted and prioritized with a comprehensive approach, and based on that, the model of barriers to rural entrepreneurship was drawn.

Citation: Zaheri, M., Karimzadeh, H., & Hosseini Shahpariyan, N. (2025). Study the factors inhibiting the development of entrepreneurship in rural areas with a meta-analysis approach. *Journal of Rural Research*, 16 (3), 181-201.

<http://doi.org/10.22059/jrur.2025.381208.1978>

© The Author (s)

Publisher: University of Tehran Press

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Extended Abstract

Introduction

Addressing the issue of rural entrepreneurship in order to identify the factors hindering its development is very important and should not be neglected. Therefore, it is necessary to study and examine the challenges and obstacles to its development so that it can be developed through accurate scientific knowledge. This research was conducted to investigate and analyze the barriers to entrepreneurship development in rural areas with a meta-analysis approach. Many studies have been conducted in line with the barriers to rural entrepreneurship. Since several factors create an inhibiting role in entrepreneurship and the relationships between them are complex and heterogeneous, it is necessary to investigate these structures, deficiencies, and bottlenecks with a special methodology that can define the context better and more precisely. In the meta-analysis method, we first reach beyond the primary whole by breaking the components of the whole, and then the primary analysis takes place. Finally, the combined secondary analysis shows the information the primary data does not. In other words, in the meta-analysis, the information is first extracted from the primary sources, then combined with each other, and finally, a new whole is obtained. In the meta-analysis method, the basic principle is to combine different results and, extract new and coherent results, and remove what causes exploitation in the final results. Considering the mentioned cases, this research aims to take an effective step to extract and categorize the obstacles of rural entrepreneurship by reviewing and meta-analyzing the research findings conducted in different time frames.

Methodology

The present research was carried out using a meta-analysis method. The meta-analysis method is one of the new methods in conducting research, which combines the results of previous studies on a subject statistically. In order to carry out the research, all the studies conducted concerning the obstacles of rural entrepreneurship in Farsi and English were

searched in various publications through databases. The keywords studied were entrepreneurship, rural entrepreneurship, obstacles to rural entrepreneurship, new and innovative rural businesses, and entrepreneurial challenges. From the total of 100 studied articles, the information from 29 domestic and foreign articles that included a large number of variables was included in the meta-analysis. For meta-analysis calculations, CMA3 software, which is the latest version of meta-analysis, was used, and the data obtained from previous studies were converted to effect size using the software.

Results and discussion

The findings showed that infrastructural factors with an effect size of 0.372, policy and legal with an effect size of 0.349, technical-educational with an effect size of 0.334, cultural-social with an effect size of 0.314, financial-economic with an effect size of 0.308, environmental with an effect size of 0.287, managerial-institutional with an effect size of 0.283 and individual with an effect size of 0.277 were identified as the most important obstacles to rural entrepreneurship. According to Cohen's effect criterion, 5 factors (infrastructural, policy, educational, social, and economic), i.e., 61.95% have an effect size greater than 0.3, and 3 factors (environmental, institutional, and individual), i.e., 38.05% have an effect size less than 0.3 have been assigned to themselves. For each factor, a total of 67 variables have been extracted according to the effect size, Z value, and P significance level. The total degree of repeatability of these variables was 354 times. The variables are the lack of necessary coordination and cooperation between the organizations in charge of rural development in the field of entrepreneurship, the theoretical nature of people's knowledge, the lack or shortage of training related to entrepreneurship and self-employment in the village, the low level of skills and comprehensive rural capabilities, financial weakness and lack of liquidity of people for starting a business, little support from the government and officials for rural entrepreneurs, weak information and communication

technology, lack of suitable physical and infrastructure, and lack of access to production factors have been the most frequent concepts. Also, the components of lack of long-term planning in the field of rural development, inappropriate laws in the field of export and import, lack of familiarity with accounting and financial planning, fear of failure and bankruptcy, weak technical requirements to achieve added value, weak marketing and sale, limited opportunity to repay the loan, non-payment of loans on time by the government and the existence of various challenges in rural settlements, based on meta-analysis calculations, have the most significant effect.

Conclusion

As stated in the current research, the most important obstacles to rural entrepreneurship are caused by infrastructural factors. This result is consistent with the results and findings of Mendi et al. (2021) and Smith et al. (2024). The second case is the barriers to rural entrepreneurship and policy and legal factors consistent with the results of Sheikhi et al.'s research (2023). Educational factors are also one of the barriers to rural entrepreneurship, which is consistent with the study's results by Virginia et al. (2017). Another critical obstacle to rural entrepreneurship is the economic factor. This is consistent with the research results of Qadiri Masoom et al. (2014), Jomini et al. (2015), Farahani and Alvandi (2018),

and Hosseini Kahnuij et al. (2021). Another obstacle to entrepreneurship is the environmental dimension, which aligns with the results of Watankhah et al.'s research (2022). Considering that the villages of our country are full of new and undiscovered opportunities, entrepreneurship can guarantee the continuity of life and the survival of villages. Unfortunately, entrepreneurial culture has not penetrated as much as it should in rural areas, and its obstacles can be found in the structural model of research. Therefore, in order to develop entrepreneurship in rural areas and encourage entrepreneurs and the private sector to invest and start new businesses in rural areas, suggestions were made in accordance with the results of this research.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

واکاوی عوامل بازدارنده توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی با رویکرد فرا تحلیل

محمد ظاهری^۱، حسین کریم زاده^۲ , نبی‌الله حسینی شه پریان^۳

۱- گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: zaheri@tabrizu.ac.ir

۲- نویسنده مسئول، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: h.karimzadeh@tabrizu.ac.ir

۳- گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: nabi.hosseini@tabrizu.ac.ir

چکیده	اطلاعات مقاله
پژوهش حاضر باهدف ترکیب کمی نتایج پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه عوامل بازدارنده کارآفرینی روستایی صورت گرفته است. این پژوهش با استفاده از روش فرا تحلیل و نرم‌افزار CMA3 تعداد ۲۹ مطالعه داخلی و خارجی طی سال‌های ۲۰۱۰ الی ۲۰۲۳ که اطلاعات آنان از طریق پایگاه‌های علمی معتبر استخراج شد را موردبررسی قرار داد. بر اساس نتایج حاصل‌شده از مجموع اطلاعات ۴۴۴ متغیر وارده شده به نرم‌افزار فرا تحلیل ۶۷ متغیر ۳۵۴ مرتبه در مقالات موردبررسی دارای درجه تکرار بوده‌اند. متغیرهای ضعف مالی و کمبود نقدینگی، فقدان یا کمبود آموزش‌های مربوط به کارآفرینی، ضعف زیرساخت‌های فیزیکی و زیربنایی مناسب در مناطق روستایی، عدم هماهنگی و همکاری لازم بین سازمان‌های متولی و پائین بودن سطح مهارت و توانمندی بیشترین درجه تکرارپذیری را داشته‌اند. مقدار اندازه اثر نشان داده که از ۶۷ متغیر ۶۱/۹۵ درصد دارای اندازه اثر کم، ۲۸/۱۶ درصد دارای اندازه اثر متوسط و ۹/۸۹ درصد متغیرها دارای اندازه اثر زیاد بوده‌اند. متغیرهای عدم دسترسی به بازار مناسب، وجود چالش‌های متعدد در روستاها و ترس از شکست بیشترین اندازه اثر را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین در بین عامل‌ها نیز عوامل زیرساختی با مقدار اندازه اثر ۰/۳۷۲، سیاست‌گذاری با ۰/۳۴۹، آموزشی با ۰/۳۳۴، اجتماعی با ۰/۳۱۴، اقتصادی با ۰/۳۰۸، محیطی با ۰/۲۸۷، نهادی با ۰/۲۸۳ و فردی با ۰/۲۷۷ به ترتیب مهم‌ترین موانع کارآفرینی روستایی شناخته شدند. در نهایت بر اساس نتایج حاصل‌شده با رویکردی جامع موانع کارآفرینی استخراج و اولویت‌بندی شدند و بر اساس آن مدل موانع پیش‌روی کارآفرینی روستایی ترسیم‌شده است.	نوع مقاله : مقاله پژوهشی تاریخ دریافت : ۱۴۰۴/۰۲/۱۰ تاریخ بازنگری : ۱۴۰۴/۰۵/۱۵ تاریخ پذیرش : ۱۴۰۴/۰۶/۲۲ تاریخ چاپ : ۱۴۰۴/۰۷/۳۰ واژگان کلیدی : عوامل بازدارنده، کارآفرینی روستایی، توسعه روستایی، کسب‌وکار، رویکرد فرا تحلیل.

استناد: ظاهری، محمد؛ کریم زاده، حسین و حسینی شه پریان، نبی‌الله. (۱۴۰۴). واکاوی عوامل بازدارنده توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی با رویکرد فرا تحلیل. *مجله پژوهش‌های روستایی*، ۱۶ (۳)، ۱۸۱-۲۰۱.

<http://doi.org/10.22059/jrur.2025.381208.1978>

مقدمه

در کشورهای درحال توسعه، فعالیت‌های کارآفرین محور به عنوان ابزاری کلیدی و اساسی جهت تغییر ساختار جامعه می‌باشد که طی چند دهه گذشته، زمینه ایجاد فرصت‌های شغلی، تحرک اجتماعی، انعطاف‌پذیری اقتصادی و ترویج نوآوری را موجب شده است و از آن به عنوان مرحله‌ای حساس و مهم جهت گذار توسعه‌یاد می‌شود (سجاسی قیداری، ۱۳۹۷: ۱۵۵). کارآفرینی یکی از اثرگذارترین راه‌حل‌ها برای افزایش نرخ اشتغال و به تبع آن، کاهش نرخ بیکاری است. تا جایی که اقتصاد کشورهای توسعه‌یافته و درحال توسعه برای فرار از بیکاری با کمک نیروی کارآفرینی، حیاتی دوباره یافته و این مهم موجب توجه خاص کشورهای مختلف به موضوع کارآفرینی شده است (ولائی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸۴). امروزه کارآفرینی یکی از عوامل مهم تغییر در روستاهاست که نهادها و افراد دست‌اندرکار برنامه‌ریزی توسعه روستایی را به خود معطوف نموده است (اکبری سامانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۵۹). توسعه روستایی و کارآفرینی، بیش از هر زمان دیگری به هم مرتبط شده و لازم و ملزوم یکدیگرند. رواج کارآفرینی در مناطق روستایی به عنوان اقدامی مداخله‌گرانه در راستای تسریع و حرکت در مسیر دستیابی به توسعه روستایی است (شیخی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۲). از آنجاکه کارآفرینی روستایی نقشی مهم در توسعه منطقه‌ای دارد، در راستای ایجاد اشتغال و رشد اقتصادی منطقه‌ای دولت‌ها برنامه‌های متعددی برای ایجاد و توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی اجرا می‌کنند (فردوسی و همکاران، ۱۴۰۲: ۲۳۶). نواحی روستایی در کشورهای درحال توسعه و کمتر توسعه‌یافته علاوه بر اینکه با چالش‌های متعددی اعم از عدم دسترسی به امکانات آموزشی و بهداشتی در امان نیستند. بلکه به شدت با چالش‌های دیگر از جمله، فقر، تخلیه جمعیت و مهاجرت نیروی کار و غیره مواجه هستند (Galani Moutafi et al, 2013: 10). به همین دلیل، بسیاری از مناطق روستایی این کشورها با کاهش شدید جمعیتی و اقتصادی روبرو هستند، این امر دستیابی به توسعه پایدار جهانی که هم مناطق شهری و هم مناطق روستایی را در برمی‌گیرد، را تهدید می‌کند (Romero Castro et al, 2023: 1-2). عدم رسیدگی به این مشکلات، آینده روستاها که بخش زیادی از جمعیت جهان را در خود جای داده‌اند، را به خطر می‌اندازد (صالحی کاخکی و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۰).

یکی از زمینه‌هایی که می‌تواند در راستای حل مسائل و چالش‌های به وجود آمده در روستاها گزینه دارهای نوینی برای توسعه‌یافتگی و پویایی جوامع روستایی قرن بیست و یک ارائه دهد کارآفرینی روستایی است (روزبهرانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۵۴). با وجود مزایای انکارناپذیر کارآفرینی در توسعه جوامع، موانع و محدودیت‌های متعددی برای حرکت به سوی کارآفرینی وجود دارد، زیرا ظهور و توسعه کارآفرینی، یک پدیده تصادفی نبوده، بلکه این پدیده وابسته به مطلوبیت عوامل متعدد است که از آن‌ها به عنوان شرایط توسعه کارآفرینی یاد می‌شود (شیخی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۲). در مناطق روستایی با زعم وجود افراد خلاق، نوآور و کوشا و ظرفیت‌های بی‌شمار محیطی اما سبک فعالیت‌های کارآفرینانه نهادینه نشده است، زیرا موانع و محدودیت‌های گوناگونی مانند ناآشنایی از عدم پذیرش و تشویق و نیز تأمین منابع مالی، وجود تنش و نارضایتی، عدم دسترسی به اطلاعات، شکاف در دسترسی به سرمایه، کاهش فرصت‌های شبکه‌ای و ارتباطی، فاصله با بازار و خدمات (قدیری معصوم، ۱۳۹۳: ۶) آموزش، هزینه‌های سرسام‌آور شروع فعالیت، عدم دسترسی به سرمایه و امکانات، مشکلات تأمین مواد اولیه، عدم حمایت سازمان‌ها (Muruganantham & Natarajan, 2015: 621) عدم سوابق مدیریتی و تجربی، ضعف اینترنت، کمبود مشاوره کسب و کار، ضعف مهارت‌های بازاریابی (Gyimah et al, 2021: 6) ریسک‌گریزی، ترس از شکست، فقدان شبکه‌های اجتماعی، کمبود منابع (Polasi et al, 2015: 10) فقدان دانش کارآفرینی، فقدان تضامین جهت دریافت منابع مالی، محدودیت زمانی تسهیلات، عدم حمایت خانواده‌ها

(Mashapure et al, 2022: 2) و کمبود زیرساخت‌های مالی و فیزیکی در مناطق روستایی جهت شکل‌گیری و توسعه فعالیت‌های کارآفرینی وجود دارد.

در داخل و خارج از کشور پژوهش‌های متعددی در راستای موانع بازدارنده کارآفرینی روستایی صورت گرفته است. قدیری معصوم و همکاران (۱۳۹۳)، در تحقیقی به تحلیل موانع توسعه کارآفرینی در نواحی روستایی غنی بیگلو شهرستان زنجان، پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد عامل اقتصادی، فردی و زیرساختی، مهم‌ترین مانع توسعه کارآفرینی در نواحی روستایی می‌باشد. حسینی کهنوج و همکاران (۱۴۰۰)، در تحقیقی به تحلیل چالش‌های پیش روی توسعه اکوسیستم کسب‌وکارهای کارآفرینانه گردشگری روستایی در شهرستان جیرفت پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که مسائل مالی و اقتصادی بالاترین ضریب را به‌عنوان موانع کارآفرینی به خود اختصاص داده است. وطنخواه و همکاران (۱۴۰۱)، در تحقیقی به شناسایی و تحلیل موانع توسعه کارآفرینی برای مدیریت پسماند کشاورزی در نواحی روستایی استان گیلان پرداخته‌اند. نتایج نشان داد در بعد طبیعی متغیرهای رطوبت بالا، بارندگی‌های موسمی، کمبود انبار و ماشین‌آلات، در بعد فرهنگی متغیرهای آگاهی، آموزش و ضعف مدیریت، در بعد مالی، هزینه و کمبود سرمایه و در بعد مالکیت متغیرهای تعداد دام و میزان زمین، از مهم‌ترین موانع بازدارنده توسعه کارآفرینی کلش برنج به‌عنوان خوراک دام هستند. شیخی و همکاران (۱۴۰۲)، در تحقیقی به تحلیل موانع و مشکلات توسعه کارآفرینی در نواحی روستایی شهرستان تویسرکان پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان داد ضعف در مدیریت و سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی منطقه‌ای مهم‌ترین موانع توسعه کارآفرینی در محدوده مورد مطالعه بوده‌اند. کاسیو^۱ و همکاران (۲۰۲۲)، در تحقیقی به سنجش تفاوت چالش‌های اجتماعی و اقتصادی توسعه روستایی در کشورهای اروپایی پرداختند. نتایج گویای آن است که آموزش محلی، زیرساخت‌های اقتصادی، حمایت از تولید، ترویج محصولات محلی، همکاری بین جوامع محلی و حمایت مالی، مهم‌ترین موانع توسعه روستایی هستند. اسمیت^۲ و همکاران (۲۰۲۴)، در تحقیقی به چالش‌ها و فرصت‌های کارآفرینی روستایی پرداخته‌اند. نتایج نشان داده جهت پیشبرد توسعه روستایی غلبه بر ضعف تکنولوژی، ظرفیت‌های محدود، زیرساخت‌های ناکافی و مسائل زیست‌محیطی، بسیار مهم است.

این پژوهش با هدف بررسی و تحلیل موانع توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی با رویکرد فرا تحلیل انجام گرفت. پژوهش‌های متعددی در راستای موانع کارآفرینی روستایی صورت گرفته است، از آنجاکه عوامل متعددی در کارآفرینی نقش بازدارنده ایجاد می‌کنند و روابط بین آن‌ها پیچیده و ناهمگون است، نیازمند بررسی این سازه‌ها، کمبودها و تنگناهای موجود در آن با روش‌شناسی خاصی است که بتواند زمینه را بهتر و دقیق‌تر مشخص کند. با توجه به موارد مذکور این پژوهش با مرور و فرا تحلیل یافته‌های پژوهش‌های انجام‌گرفته در بازه زمانی مختلف درصدد برداشتن گامی مؤثر جهت استخراج و دسته‌بندی موانع کارآفرینی روستایی است که به دنبال آن دو سؤال به شرح ذیل مطرح می‌شود:

❖ موانع یا عوامل بازدارنده توسعه کارآفرینی روستایی کدام‌اند؟

❖ اولویت‌بندی عوامل بازدارنده توسعه کارآفرینی روستایی چگونه است؟

1. Kusio

2. Smith

مبانی نظری

کارآفرینی از نظر مارشال (۱۸۹۰) و شومپتر^۱ (۱۹۲۱)، عامل اصلی و تعیین‌کننده سطح اقتصادی کشورها است. به عبارت دیگر، کارآفرینی عامل اصلی موفقیت یک کشور یا منطقه، شکل‌گیری مکانی فعالیت‌های اقتصادی در قلمرو ملی، موتور رشد اقتصادی، ایجاد مشاغل جدید و رفع نابرابری درآمدی به حساب می‌آید (Faggio & Silva, 2014: 67). کارآفرینی تاریخچه قدیمی دارد اما در دهه‌های اخیر، بیشتر توجه دانشگاهیان، جامعه شناسان، سیاست‌گذاران و مدیران در زمینه‌های مختلف اقتصادی و مالی را به خود جلب کرده است و آن را به عنوان یک عامل جهت‌دهنده به توسعه و رشد اقتصادی مورد بررسی قرار داده‌اند. لذا، در نتیجه چالش‌های توسعه و افزایش سطح فقر، کارآفرینی به عنوان ابزاری برای رفع فقر، بیکاری (Mehmood, 2018: 1) و ارتقاء توسعه اقتصادی، اشتغال و افزایش کیفیت زندگی مطرح گردید (Joseph Asitik, 2016: 10). در این رابطه، یو^۲ (۱۹۹۸)، معتقد است که هرگونه سیاست اقتصادی باید مبتنی بر کارآفرینی باشد. به همین دلیل کارآفرینی را می‌توان عامل محرک رشد اقتصادی دانست کارآفرینی با ترکیب منابع و یا با استفاده از منابعی که تابه‌حال مورد بهره‌برداری قرار نگرفته است روش‌های جدید را ارائه و موجب تحول در زندگی روزمره می‌شود (احمدپور داریانی و همکاران، ۱۳۸۳: ۱). کارآفرینی فعالیتی است که با هدف شروع، سازمان‌دهی و به روز کردن تجارت انجام می‌شود و هدف آن ایجاد و توسعه بازارهای جدید، سودآوری، ایجاد خلاقیت، تحرک ایده‌ها و توسعه اقتصاد و غیره است (Joseph Asitik, 2016: 9). کارآفرینی برای پویایی اقتصاد محلی بسیار حیاتی است (Chivu, 2019: 80). ریگان^۳، کارآفرینی روستایی را فراهم‌کننده زمینه اشتغال، افزایش درآمد و تولید ثروت، بهبوددهنده کیفیت زندگی و کمک‌کننده به افراد محلی برای مشارکت در اقتصاد برمی‌شمارد (فراهانی و حاجی حسینی، ۱۳۹۲: ۷۱۹). نواحی روستایی به دلیل شرایط خاص اکولوژیکی و اقتصادی – اجتماعی با مسائل و مشکلات متعدد و متنوعی مواجه‌اند که فقر و محرومیت از مهم‌ترین آن‌ها است. در این راستا اندیشمندان و سیاست‌گذاران کشورهای مختلف نسبت به توسعه روستایی و رفع مشکلات و معضلات آن‌ها توجه ویژه دارند و بر این باورند که جدا از سیاست‌ها و استراتژی‌های کلان توسعه و توسعه اقتصادی، باید به‌طور ویژه و مشخص به امر توسعه روستاها پرداخت (رضوانی و نجارزاده، ۱۳۸۷: ۱۶۴). یکی از راهکارهای اصلی جهت دستیابی به اشتغال پایدار، تقویت اقتصادی، کاهش بیکاری و مبارزه با فقر در مناطق روستایی، رویکرد کارآفرینی می‌باشد. با وجود اثرات مثبت کارآفرینی بر توسعه روستایی، جهت شکل‌گیری با موانع و چالش‌های زیادی روبرو است (شیخی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۴). بسیاری از موانع ناخواسته بوده و پیامد عدم درک و شناخت درست آن‌ها و نیز به کارگیری فنون مقابله به آن‌ها است. در برخی موارد این موانع به قدری مخرب هستند که افراد ترجیح می‌دهند از رفتار کارآفرینانه اجتناب کنند (قیاسی فرد و همکاران، ۱۴۰۲: ۶۲). از جمله این موانع می‌توان به زیرساخت‌های دانش و ارتباطات ضعیف، دسترسی محدود به حمایت‌های دولتی، دسترسی محدود به منابع انسانی و مالی، بازارهای نسبتاً کوچک، کمبود زیرساخت‌ها، سرمایه‌گذاری اندک، کمبود و ضعف دسترسی به عوامل تولید و غیره اشاره کرد (محمدی و عرفان‌نیا، ۱۳۹۸: ۹۵).

آیزنبرگ (۲۰۱۱) و استم و اسپیگل (۲۰۱۶)، بر پایه تجربیات کشورهای موفق و ناموفق در توسعه کارآفرینی، اکوسیستم کارآفرینی را به اجزا و عناصر (فردی، آموزشی، نهادی، اجتماعی، زیرساختی، طبیعی، اقتصادی و...) تقسیم نموده‌اند. آن‌ها معتقد هستند موفقیت در توسعه کارآفرینی، نیازمند ارتباطات متقابل و هم‌افزای اجزا و عناصر متعدد و در

1. Marshall and Schumpeter

2. Yu

3. Reagan

مجموع یک اکوسیستم مناسب و حمایت‌کننده توسعه کارآفرینی است (Isenberg, 2011: 7, Stam & Spiegel, 2016: 10). بنابراین آنچه انقلاب کارآفرینی را به وجود آورد، رهیافت جامع‌نگر به اکوسیستم کارآفرینی است، به‌طوری‌که همه ذی‌مدخلان را در پشتیبانی کارآفرینان در مراحل و بخش‌های مختلف درگیر کند. عدم توجه به اکوسیستم کارآفرینی و بخش‌نگری و تأکید بر یک بخش موجب ناپایداری و ایجاد موانع و چالش‌های متعدد در اکوسیستم کارآفرینی می‌شود (Dutta & Khurana, 2021: 25).

افزایش تحقیقات علمی در زمینه موانع مؤثر بر کارآفرینی روستایی، جامعه علمی را با اطلاعات پراکنده و عوامل متنوعی که مانع کارآفرینی روستایی می‌شود، مواجه کرده است. نتایج حاصل از فرا تحلیل به تصمیم‌گیرندگان کمک خواهد کرد تا به‌جای تمرکز بر طیف وسیعی از متغیرهایی بازدارنده کارآفرینی، بر متغیرهایی تمرکز کنند که دارای اهمیت بیشتری هستند. در این تحقیق سعی شده است با مطالعه مقالات متعدد، ضمن شناسایی موانع و چالش‌های کارآفرینی روستایی، فرا تحلیلی انجام گیرد تا بر اساس برآورد اندازه اثر، عوامل و متغیرهایی که بالاترین تأثیر را در بین موانع موجود دارند، تعیین نماید.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به روش فرا تحلیل انجام شده است. روش فرا تحلیل یکی از روش‌های جدید در انجام تحقیقات است که به دنبال ترکیب آماری نتایج پژوهش‌های پیشین درباره یک موضوع می‌باشد. در این تحقیق به دلیل به‌کارگیری روش فرا تحلیل، در زمره پژوهش‌های کمی قرار می‌گیرد و از روش کتابخانه‌ای برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. به‌منظور انجام پژوهش، کلیه تحقیقات انجام‌شده در رابطه با موانع کارآفرینی روستایی، به زبان فارسی و انگلیسی در نشریات مختلف از طریق بانک‌های اطلاعاتی مورد جستجو قرار گرفتند. جستجو از طریق بانک‌های الکترونیکی و سایت‌ها مشتمل بر پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID)، پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران (Iran Doc) و بانک اطلاعات نشریات ایران (Magiran)، Google Scholar، Science Direct، Scopus و غیره صورت گرفت. کلیدواژه‌های مورد بررسی عبارت بودند از کارآفرینی، کارآفرینی روستایی، موانع کارآفرینی روستایی، موانع کسب‌وکارهای جدید و نوآور روستایی، چالش‌های کارآفرینی. از آن‌جهت که معیارهایی برای انتخاب و رد مطالعات وجود داشت از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده گردید. پس از جستجو بیش از ۱۰۰ مطالعه گردآوری شد که تعداد زیادی از آن‌ها فاقد معیارهای لازم بودند. مطالعاتی که حائز شرایط جهت ورود به نرم‌افزار فرا تحلیل بوده‌اند در بازه زمانی ۲۰۱۰ الی ۲۰۲۳ دسته‌بندی شده‌اند. بنابراین، از مجموع ۱۰۰ مقاله مورد مطالعه، اطلاعات ۲۹ مقاله داخلی و خارجی که شامل تعداد زیادی از متغیرها بوده‌اند وارد فرا تحلیل شدند (جدول ۱). با توجه به اینکه در نرم‌افزار فرا تحلیل امکان واردکردن بیش از ۱۰۰ نوع فرمت داده وجود دارد، از مقالات انتخابی، میانگین، اختلاف میانگین، جامعه آماری، سطح معناداری و مقدار t استخراج گردید. معیار انتخاب پژوهش‌ها برای ورود به فرا تحلیل عبارت‌اند از: (۱) پژوهش‌هایی که به موضوع تحقیق پرداخته باشند، (۲) پژوهش‌های کمی که دارای آماره مناسب باشند، (۳) پژوهش‌هایی که از روش معتبر برخوردار و در نشریات معتبر به چاپ رسیده باشند و متن کامل آن در دسترس باشد. جهت محاسبات فرا تحلیل، نرم‌افزار CMA3 که جدیدترین نسخه فرا تحلیل است، به کار رفت و داده‌های به‌دست‌آمده از مطالعات پیشین به کمک نرم‌افزار به‌اندازه اثر تبدیل شدند. برای تعبیر اثر از معیار کوهن استفاده شد که در آن اثر پایین‌تر از $۰/۳$ (کم)، بین $۰/۳$ تا $۰/۵$ (متوسط) و بالاتر از $۰/۵$ (زیاد)، می‌باشد (Ghanbari et al, 2022: 74). برای بررسی سوگیری انتشار از نمودار قیفی، برای تعیین

تعداد تحقیقات گم‌شده از روش‌های دوال و توثیدی و N ایمن از خطا و برای روش ناهمگونی از روش کیو استفاده شده است.

جدول ۱. چک‌لیست مطالعات موردبررسی

نویسندگان/سال	عنوان تحقیق
علی میرزایی و همکاران، ۱۳۹۰	موانع توسعه بنگاه‌های کوچک و متوسط کارآفرینی روستایی در استان خوزستان
لطیفی و همکاران، ۱۳۹۳	تحلیل عوامل بازدارنده گرایش جوانان روستایی به خوداشتغالی (موردی: روستاهای بخش مرکزی شهرستان همدان)
تقی بیگی و همکاران، ۱۳۹۳	بررسی موانع و راهکارهای مناسب توسعه مشاغل خانگی روستایی شهرستان اسلام‌آباد غرب
رحمانیان و همکاران، ۱۳۹۵	تحلیل عوامل پیش برنده و موانع فرآوری توسعه کارآفرینی روستایی (موردی: بخش کامفیروز شهرستان مرودشت)
محبوبی، ۱۳۹۵	بررسی موانع توسعه کسب‌وکارهای پرورش قارچ خوراکی در نواحی روستایی استان گلستان
موسی، ۱۳۹۶	شناسایی عوامل پیش برنده و بازدارنده توسعه کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (موردی: شهرستان کرمانشاه)
سامیان و موحدی، ۱۳۹۷	موانع و راهکارهای اشتغال در کسب‌وکارهای کوچک روستایی در روستاهای استان همدان
غیاثوند، ۱۳۹۷	تحلیل موانع توسعه کارآفرینی بنگاه‌های کوچک و متوسط کارآفرین کشاورزی
عنابستانی و جهانتیغ، ۱۳۹۷	بررسی چالش‌های توسعه کارآفرینی سبز دریاچه‌ای در منطقه سیستان
منصوری، ۱۳۹۷	بررسی دیدگاه روستاییان در ارتباط با موانع توسعه کارآفرینی روستایی شهرستان لردگان
سرگز، ۱۳۹۸	ارزیابی عملکرد تسهیلگری کارآفرینی دهیاران (موردی: سکونتگاه‌های روستایی شهرستان هامون)
سندگل، ۱۳۹۸	تحلیل محدودیت‌های کالبدی و زیست‌محیطی کارآفرینی شهرستان هیرمند
احمدی، ۱۳۹۸	طراحی مدل توسعه کارآفرینی پایدار زنان روستایی (موردی: روستاهای استان کردستان)
عرفان نیا و همکاران، ۱۳۹۸	شناسایی و اولویت‌بندی موانع توسعه کارآفرینی در صنعت گاوداری شیری استان خراسان جنوبی
دهمرده و داورپناه، ۱۳۹۹	تحلیل موانع کارآفرینی روستایی در شهرستان زابل
عبدالله زاده و همکاران، ۱۳۹۹	عوامل مؤثر بر راه‌اندازی کسب‌وکارهای مستقل در نواحی روستایی
فراهانی و الوندی، ۱۳۹۹	تبیین چالش‌های کارآفرینی کسب‌وکارهای کوچک روستایی (موردی: روستاهای شهرستان بیجار)
یزدانی و همکاران، ۱۳۹۹	بررسی عوامل مؤثر بر توسعه روستایی با تأکید بر کارآفرینی کشاورزی (موردی: استان خراسان شمالی)
رشیدیان و همکاران، ۱۴۰۰	چالش‌ها و راهکارهای توسعه کارآفرینی روستایی در شهرستان بهار
ایمانی و همکاران، ۱۴۰۰	تحلیل دیدگاه جوامع روستایی در رابطه با عوامل بازدارنده و پیش برنده توسعه گردشگری روستایی (موردی: روستاهای شهرستان نیر)
خیری و همکاران، ۱۴۰۱	بررسی موانع تنوع‌بخشی فعالیت‌های اقتصادی روستاهای پیرامون دریاچه ارومیه (نمونه مورد مطالعه: دهستان مرحمت‌آباد جنوبی شهرستان میاندوآب)
حجاریان، ۱۴۰۱	بررسی چالش‌ها و موانع توسعه کارآفرینی سبز از دیدگاه خبرگان و ذینفعان (موردی: جوامع روستایی سواحل مکران)
قیاسی فرد و همکاران، ۱۴۰۲	تحلیل موانع توسعه کارآفرینی در مناطق محروم با استفاده از روش دلفی و فرایند تحلیل شبکه‌ای
اوکافور و آملو، ۲۰۱۰	Entrepreneurial Motivations as Determinants of Women Entrepreneurship Challenges
سیوانسان، ۲۰۱۴	A Comparative Study on Rural and Urban Women Entrepreneurs – Prospects and Challenges
موروگناسن و ناتاراجان، ۲۰۱۵	Barriers of Entrepreneur in Rural Area
لوا آلابی و همکاران، ۲۰۱۷	gender analysis of problems and prospects of rural household-based enterprises in osun state, nigeria, Scientific Papers Series Management
رودومبو و همکاران، ۲۰۲۰	Challenges and opportunities for women entrepreneurs in Botswana: revisiting the role of entrepreneurship education
مندى و همکاران، ۲۰۲۱	Place and policy barriers of rural Nigeria's small and medium enterprises' internationalization

یافته‌ها

بررسی مطالعات استفاده‌شده در تحقیق حاضر نشان می‌دهد که ۸۲/۷۶ درصد مقالات علمی - پژوهشی بوده‌اند و ۱۷/۲۴ درصد نیز پایان‌نامه‌هایی بودند که اطلاعات آن‌ها از سامانه ایرانداک به دست آمد. بیشترین فراوانی مقالات پژوهشی داخلی موردبررسی در نشریات مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی، راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی، پژوهش‌های روستایی، توسعه کارآفرینی و برنامه‌ریزی فضایی، چاپ‌شده‌اند. به لحاظ سال چاپ نیز بیشترین مقالات مربوط به سال‌های ۱۳۹۳، ۱۳۹۵، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ بوده است. قلمرو رشته‌ای محققان نیز نشان‌دهنده آن است که مطالعات صورت گرفته بیشتر در حوزه‌های جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، ترویج و توسعه کشاورزی، ترویج و آموزش کشاورزی، توسعه روستایی و غیره بوده‌اند. عمده‌ترین تحقیقات نیز در دانشگاه‌های تهران، تبریز، گرگان، رازی کرمانشاه و علوم تحقیقات تهران صورت گرفته است. مطالعات خارجی منتخب نیز در دانشگاه‌های کشور هند، انگلیس، کانادا، نیجریه و زیمبابوه، انجام گرفت. در این تحقیق جهت بررسی موانع پیش روی کارآفرینی روستایی از اطلاعات ۲۹ مقاله داخلی و خارجی استفاده‌شده است و که اطلاعات ۴۴۴ متغیر از این مقالات استخراج و وارد نرم‌افزار فرا تحلیل CMA3 شدند. فرا تحلیل خروجی اطلاعات را بر اساس اندازه اثر، مقدار Z و سطح معنی‌داری مشخص می‌کند. هر چه اندازه اثر بیشتر باشد نشان‌دهنده اهمیت بالای آن متغیر است. مقدار Z نیز باید بالای ۱/۹۶ باشد تا سطح معناداری متغیرها تحت شعاع قرار نگیرد. همچنین در فرا تحلیل می‌توان بر اساس کدگذاری درجه تکرار هر متغیر را مشخص کرد. طبق نتایج تحقیق از ۴۴۴ متغیر موردبررسی ۶۷ متغیر ۳۵۴ مرتبه در مطالعات مختلف تکرار شده‌اند. مابقی متغیرها نیز به دلیل مقدار پایین Z از سطح معناداری برخوردار نبوده‌اند. در ادامه بر اساس نتایج فرا تحلیل به موانع کارآفرینی روستایی پرداخته‌شده است.

موانع سیاست‌گذاری و قانونی: بر اساس نتایج به‌دست‌آمده ۶ متغیر فقدان نظام بازاریابی، فقدان قیمت‌گذاری مناسب، نوسانات شدید قیمت محصولات، نبود برنامه‌ریزی بلندمدت توسعه روستایی، قوانین نامناسب صادرات و واردات و ضعیف حمایت‌ها و سیاست‌های تشویقی، از موانع توسعه کارآفرینی روستایی در بعد سیاست‌گذاری و قانونی می‌باشند. بر اساس اندازه اثر محاسبه‌شده متغیرهای ردیف ۴، ۵ و ۶ بیشترین وزن را به خود اختصاص داده‌اند و به‌عنوان مهم‌ترین موانع سیاست‌گذاری و قانونی کارآفرینی روستایی شناخته شدند (جدول ۲).

موانع مدیریتی - نهادی: بر اساس اندازه اثر حاصل‌شده متغیرهای، عدم هماهنگی و همکاری لازم بین سازمان‌های متولی توسعه روستایی و ارگان‌های مختلف در زمینه کارآفرینی، ارتباط ضعیف صنعت، دانشگاه و مراکز تحقیقاتی در زمینه ترویج کارآفرینی، ضعف مدیریتی و بوروکراسی و رویه‌های غیر منعطف اداری، مهم‌ترین موانع مدیریتی و نهادی کارآفرینی روستایی هستند (جدول ۲).

جدول ۲. موانع سیاست‌گذاری و مدیریتی کارآفرینی روستایی

ردیف	متغیرها	اندازه اثر (ثابت)	Z-Value	P-Value	تعداد تکرار (هر متغیر)	کمتر از ۰/۳ (کم)	اندازه اثر (ثابت)	۰/۵ و بیشتر (زیاد)
سیاست‌گذاری و نهادی	فقدان نظام بازاریابی برای محصولات تولیدی	۰/۲۱۱	۳/۶۴	۰/۰۰۱	۲	✓	از ۰/۳ تا ۰/۵ (متوسط)	بیشتر (زیاد)
	فقدان نظام قیمت‌گذاری مناسب محصولات تولیدی	۰/۲۰۴	۳/۵۱	۰/۰۰۱	۲	✓		
	عدم حمایت در قبال نوسانات	۰/۱۹۴	۵/۴۴	۰/۰۰۱	۴	✓		

قیمت محصولات تولیدی					
✓	۴	۰/۰۰۱	۲۸/۰۸	۰/۷۲۸	فقدان برنامه‌ریزی بلندمدت در زمینه توسعه روستایی
✓	۶	۰/۰۰۱	۱۷/۳۲	۰/۴۴۳	قوانین نامناسب در زمینه صادرات و واردات و واردات
✓	۷	۰/۰۰۱	۱۳/۲۷	۰/۳۱۵	ضعف زیرساخت‌های حمایتی و تشویقی نظیر بیمه
✓	۸	۰/۰۰۱	۸/۲۷	۰/۱۸۸	وجود واسطه‌ها و دلالان در بازار
✓	۳	۰/۰۰۱	۴/۹۳	۰/۱۷۶	سخت‌گیری زیاد در پرداخت تسهیلات
✓	۱۲	۰/۰۰۱	۱۷/۸۷	۰/۳۴۸	عدم هماهنگی و همکاری لازم بین سازمان‌های متولی
✓	۳	۰/۰۰۱	۴/۹۷	۰/۱۹۸	وجود رقابت ناسالم در بین کارآفرینان
✓	۲	۰/۰۰۱	۳/۸۳	۰/۳۵۱	ارتباط ضعیف صنعت، دانشگاه و مراکز تحقیقاتی
✓	۲	۰/۰۰۱	۸/۸۹	۰/۳۶۹	ضعف مدیریتی
✓	۸	۰/۰۰۱	۱۴/۴۰	۰/۳۴۶	بوروکراسی و رویه‌های غیر منعطف اداری

۳
۲
۱
۰

موانع فردی و روان‌شناختی: بر اساس نتایج فرا تحلیل ۱۳ متغیر به‌عنوان موانع فردی و روان‌شناختی توسعه کارآفرینی روستایی شناخته شدند. که از مهم‌ترین موانع کارآفرینی می‌توان به ترس از ورشکستگی با ضریب اثر ۰/۸۵۵، عدم آشنایی با مدیریت مالی با ۰/۴۲۸، عدم اطمینان به موفقیت با ۰/۳۱۰ و تئوری بودن دانش افراد در زمینه کارآفرینی با ۰/۲۵۱، اشاره کرد. بر اساس درجه تکرار نیز تئوری بودن دانش افراد، پایین بودن خلاقیت در بین افراد روستایی و ترس از شکست، در مطالعات مختلف بیشترین تکرارپذیری را داشته‌اند (جدول ۳).

موانع فنی - آموزشی: متغیرهای ضعف نیازمندی‌های فنی برای دستیابی به ارزش‌افزوده، عدم آگاهی روستاییان از چگونگی ایجاد یک فعالیت کارآفرینی، ضعف بازاریابی و فروش (عدم آموزش، بازار رسانی سنتی و...)، فقدان مراکز مشاوره کارآفرینی و عدم آشنایی با روش‌ها و فنون تبلیغات مناسب، بر اساس نتایج فرا تحلیل از مهم‌ترین موانع فنی - آموزشی توسعه کارآفرینی محسوب می‌شوند. متغیرهای فقدان یا کمبود آموزش‌های مربوط به کارآفرینی و خوداشتغالی در روستا، پائین بودن سطح مهارت و توانمندی جامع روستایی از کارآفرینی و ضعف بازاریابی و فروش، بر اساس مطالعات مختلف از پرتکرارترین درجه برخوردار بودند (جدول ۳).

جدول ۳. موانع فردی و آموزشی کارآفرینی روستایی

متغیرها	اندازه اثر	Z-Value	P-Value	تعداد تکرار (هر متغیر)	کمتر از ۰/۳ (کم)	از ۰/۳ تا ۰/۵ (متوسط)	اندازه اثر (ثابت)	۰/۵ و بیشتر (زیاد)
تئوری بودن دانش افراد در زمینه کارآفرینی	۰/۲۵۱	۱۲/۴۶	۰/۰۰۱	۱۰	✓			
نداشتن مهارت‌های مدیریتی و کارفرمایی	۰/۲۱۴	۴/۴۴	۰/۰۰۱	۳	✓			
فقدان ریسک‌پذیری میان جوامع روستایی	۰/۱۸۸	۵/۶۶	۰/۰۰۱	۵	✓			

۲
۱
۰

تجربه ناکافی در زمینه ایجاد کسب‌وکار جدید	۰/۲۳۶	۸/۷۸	۰/۰۰۱	۴	✓
سطح پایین تحصیلات کارآفرینان	۰/۱۸۵	۳/۶۱	۰/۰۰۱	۲	✓
عدم خودباوری	۰/۱۹۸	۳/۴۱	۰/۰۰۱	۲	✓
پایین بودن خلاقیت و ایده‌های جدید روستایی	۰/۳۳۷	۸/۲۷	۰/۰۰۱	۶	✓
عدم آشنایی با امور حسابداری و برنامه‌ریزی مالی	۰/۴۲۸	۹/۱۳	۰/۰۰۱	۲	✓
ترس از شکست و ورشکست شدن	۰/۸۵۵	۳۹/۰۵	۰/۰۰۱	۶	✓
عدم وجود روحیه و میل به پیشرفت	۰/۲۲۴	۵/۴۳	۰/۰۰۱	۵	✓
عدم اعتماد به نفس	۰/۲۰۲	۶/۰۵	۰/۰۰۱	۵	✓
عدم اطمینان به موفقیت	۰/۳۱۰	۴/۶۰	۰/۰۰۱	۱	✓
عدم آینده‌نگری	۰/۱۸۱	۰۶/۴	۰/۰۰۱	۲	✓
فقدان یا کمبود آموزش‌های مربوط به کارآفرینی	۰/۲۲۷	۱۴/۸۲	۰/۰۰۱	۱۷	✓
ضعف نیازمندی‌های فنی	۰/۴۷۰	۵/۹۶	۰/۰۰۱	۱	✓
پائین بودن سطح مهارت و توانمندی‌ها	۰/۲۷۱	۸/۱۴	۰/۰۰۱	۱۲	✓
عدم آگاهی روستاییان از فعالیت‌های کارآفرینی	۰/۳۶۹	۹/۸۷	۰/۰۰۱	۲	✓
ضعف بازاریابی و فروش	۰/۴۸۳	۱۱/۰۵	۰/۰۰۱	۸	✓
فقدان مراکز مشاوره کارآفرینی	۰/۳۸۰	۷/۴۵	۰/۰۰۱	۵	✓
مطابقت نداشتن محصولات تولیدی با استانداردهای کیفی	۰/۲۱۲	۲/۳۵	۰/۰۱۹	۱	✓
عدم آشنایی با روش‌ها و فنون تبلیغات مناسب	۰/۳۰۱	۱۰/۹۸	۰/۰۰۱	۵	✓
عدم آگاهی کافی روستاییان از قوانین و مقررات	۰/۲۹۰	۶/۵۹	۰/۰۰۱	۲	✓

۳۰
۱
۳۰
۳۰

موانع مالی - اقتصادی: همان‌طور که در جدول ۴، مشاهده می‌شود بر اساس اندازه اثر ۱۱ متغیر به‌عنوان موانع مالی و اقتصادی کارآفرینی روستایی در فرا تحلیل استخراج گردیده است. بر اساس مقادیر اندازه اثر متغیرهای، فرصت محدود بازپرداخت تسهیلات اشتغال‌زایی، ضعف مالی و کمبود نقدینگی افراد روستا جهت راه‌اندازی کسب‌وکار، تمایل کم کارآفرینان به سرمایه‌گذاری در مناطق محروم روستایی، عدم حمایت مالی بخش خصوصی از کسب‌وکارهای جدید، تورم و عدم پرداخت به‌موقع اعتبارات بانکی، به‌عنوان مهم‌ترین موانع کارآفرینی در بعد مالی و اقتصادی، شناخته شدند.

موانع اجتماعی - فرهنگی: در جدول ۴، بر اساس نتایج فرا تحلیل ۹ متغیر بازدارنده توسعه کارآفرینی در بعد اجتماعی و فرهنگی در مناطق روستایی شناسایی شد که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به متغیرهای مهاجرت جوانان روستایی به شهر، عدم تشویق و حمایت اعضای خانواده، نگرش منفی جامعه روستایی به کسب‌وکارهای جدید و وجود چالش‌های گوناگون در سکونتگاه‌های روستایی (فقر، بیکاری، ناامنی غذایی و...)، اشاره کرد.

جدول ۴. موانع اقتصادی و اجتماعی کارآفرینی روستایی

متغیرها	اندازه اثر	Z-Value	P-Value	تعداد تکرار (هر متغیر)	کمتر از ۰/۳ (کم)	از ۰/۳ تا ۰/۵ (متوسط)	بیشتر از ۰/۵ (زیاد)
عدم حمایت مالی بخش خصوصی	۰/۳۳۰	۱۱/۷۸	۰/۰۰۱	۷			
مهاجرت جوانان روستایی به شهر	۰/۲۰۰	۴/۷۹	۰/۰۰۱	۲	✓		
عدم تشویق و حمایت اعضای خانواده	۰/۲۵۰	۶/۴۲	۰/۰۰۱	۳	✓		
نگرش منفی جامعه روستایی به کسب و کارهای جدید	۰/۱۹۷	۶/۶۳	۰/۰۰۱	۵	✓		
کم‌رنگ بودن فرهنگ کار جمعی و تعاونی در روستاها	۰/۲۵۳	۵/۱۰	۰/۰۰۱	۲	✓		
عدم مشارکت‌جویی و مشارکت‌پذیری مردم	۰/۵۷۴	۴/۷۹	۰/۰۰۱	۲		✓	✓
وجود چالش‌های گوناگون در سکونتگاه‌های روستایی	۰/۲۵۳	۴/۱۸	۰/۰۰۱	۲	✓		
فراگیر نشدن فرهنگ کارآفرینی در مناطق روستایی	۰/۳۳۲	۱۶/۳۴	۰/۰۰۱	۲۱		✓	
کمبود پرسنل و کارگران ماهر و آموزش‌دیده	۰/۲۰۲	۴/۶۳	۰/۰۰۱	۳	✓		
علاقه نداشتن جوانان روستایی به فعالیت‌های کارآفرینانه	۰/۲۰۲	۱۱/۲۹	۰/۰۰۱	۱۱	✓		
کسب و کارهای جدید	۰/۲۶۷	۱۲/۷۴	۰/۰۰۱	۷	✓		
مهاجرت جوانان روستایی به شهر	۰/۳۳۱	۱۱/۳۴	۰/۰۰۱	۵	✓		
عدم تشویق و حمایت اعضای خانواده	۰/۳۰۲	۸/۷۲	۰/۰۰۱	۶	✓		
نگرش منفی جامعه روستایی به کسب و کارهای جدید	۰/۳۰۳	۹/۴۶	۰/۰۰۱	۵	✓		
کم‌رنگ بودن فرهنگ کار جمعی و تعاونی در روستاها	۰/۱۸۹	۵/۵۸	۰/۰۰۱	۴	✓		
عدم مشارکت‌جویی و مشارکت‌پذیری مردم	۰/۱۸۴	۷/۰۴	۰/۰۰۱	۷	✓		
وجود چالش‌های گوناگون در سکونتگاه‌های روستایی	۰/۸۷۶	۲۷/۴۹	۰/۰۰۱	۲		✓	✓
فراگیر نشدن فرهنگ کارآفرینی در مناطق روستایی	۰/۲۰۷	۶/۴۳	۰/۰۰۱	۵	✓		
کمبود پرسنل و کارگران ماهر و آموزش‌دیده	۰/۲۳۹	۶/۴۱	۰/۰۰۱	۴	✓		
علاقه نداشتن جوانان روستایی به فعالیت‌های کارآفرینانه	۰/۱۹۷	۷/۷۳	۰/۰۰۱	۶	✓		

موانع زیرساختی - فیزیکی: بر اساس نتایج به‌دست‌آمده در جدول ۵، ۸ متغیر به‌عنوان موانع زیرساختی کارآفرینی روستایی شناسایی شد. اندازه اثر محاسبه‌شده نشان می‌دهد که ضعف دسترسی به فناوری اطلاعات و ارتباطات، عدم دسترسی روستاها به بازار مناسب، کمبود زیرساخت‌های فیزیکی و زیربنایی و عدم دسترسی به عوامل تولید (زمین، آب و ماشین‌آلات)، به‌عنوان مهم‌ترین موانع زیرساختی کارآفرینی روستایی مطرح شدند.

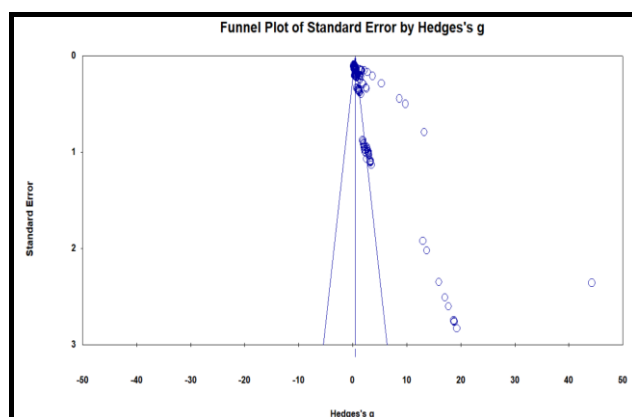
موانع محیطی: در بعد محیطی نیز یکپارچه نبودن اراضی کشاورزی با اندازه اثر ۰/۵۱۹، تخریب منابع روستایی با ۰/۳۶۰ و موقعیت جغرافیایی نامناسب روستاها با ۰/۲۰۲، مهم‌ترین موانع محیطی در زمینه توسعه کارآفرینی روستایی هستند (جدول ۵).

جدول ۵. موانع زیرساختی و محیطی کارآفرینی روستایی

متغیرها	اندازه اثر	Z-Value	P-Value	تعداد تکرار (هر متغیر)	کمتر از ۰/۳ (کم)	از ۰/۳ تا ۰/۵ (متوسط)	بیشتر از ۰/۵ (زیاد)
کمبود تجهیزات مدرن	۰/۲۰۱	۶/۷۲	۰/۰۰۱	۶	✓		
ضعف فناوری اطلاعات و ارتباطات	۰/۵۱۸	۲۶/۲۷	۰/۰۰۱	۱۰		✓	✓
فقدان یا کمبود زیرساخت‌های فیزیکی و زیربنایی	۰/۴۴۹	۲۸/۳۹	۰/۰۰۱	۱۴		✓	

✓	۸	۰/۰۰۱	۸/۸۹	۰/۲۰۰	ضعف نظام حمل و نقل روستایی
✓	۶	۰/۰۰۱	۷/۷۸	۰/۲۲۵	کمبود یا نبود زیرساخت‌های انبارداری
✓	۶	۰/۰۰۱	۷/۳۶	۰/۱۸۹	دسترسی نداشتن به مواد اولیه و دشواری تهیه آن‌ها
✓	۴	۰/۰۰۱	۵۱/۲۲	۰/۹۴۷	عدم دسترسی بخش عظیمی از روستاهای کشور
✓	۱۰	۰/۰۰۱	۱۱/۴۶	۰/۲۴۸	عدم دسترسی به عوامل تولید
✓	۱	۰/۰۰۱	۶/۷۳	۰/۵۱۹	یکپارچه نبودن اراضی کشاورزی
✓	۳	۰/۰۰۱	۱۰/۴۳	۰/۳۶۰	نبودی تدریجی منابع و چشم‌انداز روستایی
✓	۳	۰/۰۰۱	۳/۹۷	۰/۱۹۷	وقوع بلایای طبیعی مثل خشک‌سالی
✓	۵	۰/۰۰۱	۷/۹۱	۰/۲۰۲	موقعیت جغرافیایی نامناسب روستاها

یکی از موضوعات مورد توجه در فرا تحلیل، ارزیابی سوگیری انتشار است. منظور از سوگیری انتشار این است که یک فرا تحلیل شامل مطالعات انجام شده در مورد موضوع مورد بررسی نیست و ممکن است برخی از مطالعات به دلایل مختلف منتشر نشده باشند یا حداقل در مجلات نمایه‌سازی نشده باشد. همان‌طور که در شکل ۱، مشاهده می‌شود اکثر مطالعات در بالای نمودار تجمع یافته‌اند که نشان‌دهنده پایین بودن میزان خطای استاندارد بوده، ضمن آنکه مقارن بودن شکل نمودار نشان‌دهنده آن است که مطالعات دارای تورش انتشار نیستند.

شکل ۱. نمودار کیفی تورش انتشار

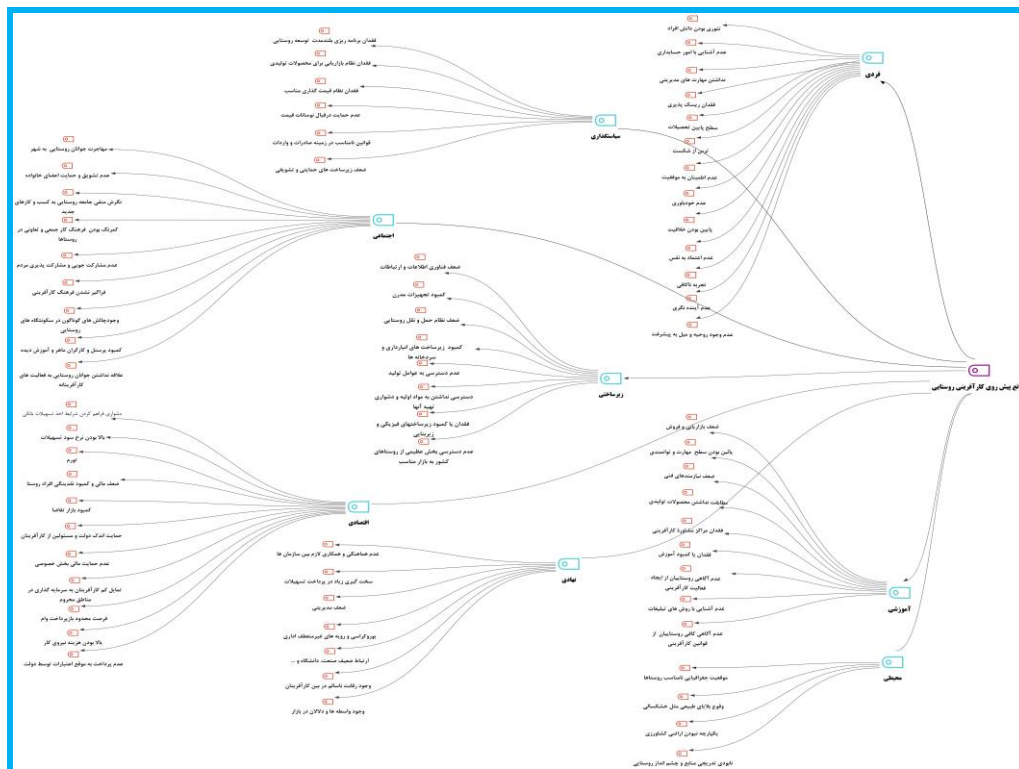
آزمون N ایمن از خطای روزنتال تعداد تحقیقات گم‌شده را محاسبه می‌کند که لازم است به تحلیل اضافه شوند تا عدم معناداری آماری اثر کلی به دست آید. جدول ۶، نتایج آزمون ایمن از خطا را در این پژوهش نشان می‌دهد. با نگاهی به جدول ۷، درمی‌یابیم باید تعداد ۱۶۹۵ مطالعه دیگر به مطالعات اضافه و بررسی شود تا مقدار P دو دامنه از ۰/۰۵ تجاوز نکند. این بدین معنی است که باید ۱۶۹۵ مطالعه دیگر انجام گیرد تا در نتایج نهایی محاسبات و تحلیل‌ها خطایی رخ ندهد و این نتیجه دقت و صحت بالای اطلاعات و نتایج به دست آمده در این پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۶. محاسبات N ایمن از خطا

شاخص	مقدار
مقدار Z برای مطالعات انجام شده	۹۵/۴۰
مقدار P برای مطالعات انجام شده	۰/۰۰۱
آلفا	۰/۰۵
باقی‌مانده	۲

Z برای آلفا	۱/۹۵
تعداد مطالعات مشاهده شده	۴۴۴
تعداد مطالعات گم شده که مقدار P را به آلفا برساند	۱۶۹۵

در ادامه بر اساس نتایج حاصل شده مدل موانع پیش روی کارآفرینی روستایی ترسیم شده است (شکل ۲). بر اساس نتایج به دست آمده به ترتیب عوامل زیرساختی با اندازه اثر ۰/۳۷۲، سیاست‌گذاری و قانونی با ۰/۳۴۹، فنی - آموزشی با ۰/۳۳۴، فرهنگی - اجتماعی با ۰/۳۱۴، مالی - اقتصادی با ۰/۳۰۸، محیطی با ۰/۲۸۷، مدیریتی - نهادی با ۰/۲۸۳ و فردی با ۰/۲۷۷ مهم‌ترین موانع پیش روی کارآفرینی روستایی شناخته شدند. بر اساس معیار اثر کوهن ۵ عامل (زیرساختی، سیاست‌گذاری، آموزشی، اجتماعی و اقتصادی) یعنی ۶۲/۵ درصد دارای اندازه اثر بیشتر از ۰/۳ و ۳ عامل (محیطی، نهادی و فردی) یعنی ۳۷/۵ درصد دارای اندازه اثر کمتر از ۰/۳ به خود اختصاص داده‌اند. برای هر عامل متغیرهای متعددی که مجموعاً ۷۱ مورد بوده است مطابق با اندازه اثر، مقدار Z و سطح معناداری P، استخراج شده است. مجموع درجه تکرارپذیری این متغیرها ۳۸۹ مرتبه بوده است. متغیرهای، عدم هماهنگی و همکاری لازم بین سازمان‌های متولی توسعه روستایی در زمینه کارآفرینی، تئوری بودن دانش افراد، فقدان یا کمبود آموزش‌های مربوط به کارآفرینی و خوداشتغالی در روستا، پائین بودن سطح مهارت و توانمندی جامع روستایی، ضعف مالی و کمبود نقدینگی افراد جهت راه‌اندازی کسب‌وکار، حمایت اندک دولت و مسئولین از کارآفرینان روستایی، ضعف فناوری اطلاعات و ارتباطات، فقدان یا کمبود زیرساخت‌های فیزیکی و زیربنایی مناسب و عدم دسترسی به عوامل تولید، پرتکرارترین مفاهیم بوده‌اند. همان‌طور که در شکل ۲، نشان داده شده است مؤلفه‌های؛ فقدان برنامه‌ریزی بلندمدت در زمینه توسعه روستایی، قوانین نامناسب در زمینه صادرات و واردات، عدم آشنایی با امور حسابداری و برنامه‌ریزی مالی، ترس از شکست و ورشکست شدن، ضعف نیازمندی‌های فنی برای دستیابی به ارزش افزوده، ضعف بازاریابی و فروش، فرصت محدود بازپرداخت وام، عدم پرداخت به موقع اعتبارات توسط دولت، وجود چالش‌های گوناگون در سکونتگاه‌های روستایی، ضعف فناوری اطلاعات و ارتباطات، فقدان یا کمبود زیرساخت‌های فیزیکی و زیربنایی مناسب در مناطق روستایی، عدم دسترسی بخش عظیمی از روستاهای کشور به بازار مناسب و یکپارچه نبودن اراضی کشاورزی، بر اساس محاسبات فرا تحلیل بیشترین اندازه اثر را به خود اختصاص داده‌اند.

شکل ۲. مدل موانع پیش روی توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی

بحث

کارآفرینی با ایجاد فرصت‌های شغلی و تولید ثروت و بهبود شرایط اقتصادی، محرکی اساسی برای ارتقای سطح توسعه جامعه است. توسعه کارآفرینی از سازنده‌ترین راهکارهای توسعه اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی مناطق روستایی به حساب می‌آید و به عنوان اکسیری برای کاهش فقر و محرومیت‌زدایی یاد می‌شود. پس امروزه شناخت موانع کارآفرینی و راه‌های مقابله با آن به عنوان مسیر بهبود اقتصادی برای کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه بسیار حائز اهمیت است. در این پژوهش نیز موانع و عوامل بازدارنده توسعه کارآفرینی روستایی مورد بررسی قرار گرفت. جهت این امر ابتدا مرور مطالعات پیشین صورت گرفت و با توجه به معیارهای مدنظر (ورود و خروج)، تحقیقات مرتبط بررسی شد و موانع کارآفرینی شناسایی شد، سپس با انجام فرا تحلیل، میزان اندازه اثر مؤلفه‌ها محاسبه گردید. بر اساس نتایج حاصل شده از مجموع اطلاعات ۴۴۴ متغیر وارده شده به نرم‌افزار فرا تحلیل ۶۷ متغیر ۳۵۴ مرتبه در مقالات مورد بررسی دارای درجه تکرار بوده‌اند که مؤلفه‌های؛ ضعف مالی و کمبود نقدینگی افراد روستا جهت راه‌اندازی کسب‌وکار، فقدان یا کمبود آموزش‌های مربوط به کارآفرینی و خوداشتغالی در روستا، فقدان یا کمبود زیرساخت‌های فیزیکی و زیربنایی مناسب در مناطق روستایی، عدم هماهنگی و همکاری لازم بین سازمان‌های متولی توسعه روستایی و ارگان‌های مختلف در زمینه کارآفرینی، پائین بودن سطح مهارت و توانمندی جامع روستایی از کارآفرینی، حمایت اندک دولت و مسئولین از کارآفرینان روستایی، تئوری بودن دانش افراد در زمینه کارآفرینی، عدم دسترسی به عوامل تولید، ضعف فناوری اطلاعات و ارتباطات و ضعف نظام حمل‌ونقل روستایی به ترتیب بیشترین تکرارپذیری را داشته‌اند. محاسبات فرا تحلیل بر اساس اندازه اثر نشان داده که از مجموع ۶۷ متغیر ۶۱/۹۵ درصد دارای اندازه اثر کم، ۲۸/۱۶ درصد دارای اندازه اثر متوسط و ۹/۸۹ درصد متغیرها اندازه اثر زیاد به خود اختصاص داده‌اند. همچنین دیگر نتایج حاکی از آن است که در عامل

سیاست‌گذاری مؤلفه‌های فقدان برنامه‌ریزی بلندمدت در زمینه توسعه روستایی، قوانین نامناسب در زمینه صادرات و واردات و ضعف زیرساخت‌های حمایتی و تشویقی، در عامل مدیریتی، ضعف مدیریتی، ارتباط ضعیف صنعت، دانشگاه و مراکز تحقیقاتی در زمینه ترویج کارآفرینی، عدم هماهنگی و همکاری لازم بین سازمان‌های متولی توسعه روستایی و بوروکراسی و رویه‌های غیر منعطف اداری، در عامل فردی، ترس از شکست و ورشکست شدن، عدم آشنایی با امور حسابداری و برنامه‌ریزی مالی و عدم اطمینان به موفقیت، در عامل آموزشی، ضعف بازاریابی و فروش، ضعف نیازمندی‌های فنی برای دستیابی به ارزش افزوده، فقدان مراکز مشاوره کارآفرینی و عدم آگاهی روستاییان از چگونگی ایجاد یک فعالیت کارآفرینی، در عامل اقتصادی، فرصت محدود بازپرداخت وام، تمایل کم کارآفرینان به سرمایه‌گذاری در مناطق محروم روستایی، ضعف مالی و کمبود نقدینگی افراد روستا جهت راه‌اندازی کسب‌وکار و عدم حمایت مالی بخش خصوصی از کسب‌وکارهای جدید، در عامل اجتماعی، چالش‌های متعدد در سکونتگاه‌های روستایی، مهاجرت جوانان روستایی به شهر، نگرش منفی جامعه روستایی به کسب‌وکارهای جدید و عدم تشویق و حمایت اعضای خانواده، در عامل زیرساختی، عدم دسترسی بخش عظیمی از روستاهای کشور به بازار مناسب، ضعف فناوری اطلاعات و ارتباطات و فقدان یا کمبود زیرساخت‌های فیزیکی و زیربنایی مناسب در مناطق روستایی و در عامل محیطی مؤلفه‌های یکپارچه نبودن اراضی کشاورزی و نابودی تدریجی منابع و چشم‌انداز روستایی، از بالاترین اندازه اثر برخوردار بوده‌اند. در بین عوامل نیز عوامل زیرساختی با مقدار اندازه اثر ۰/۳۷۲، سیاست‌گذاری با ۰/۳۴۹، آموزشی ۰/۳۳۴، اجتماعی با ۰/۳۱۴، اقتصادی با ۰/۳۰۸، محیطی با ۰/۲۸۷، نهادی با ۰/۲۸۳ و فردی با ۰/۲۷۷ به ترتیب مهم‌ترین موانع کارآفرینی روستایی شناخته شدند.

نتیجه‌گیری

همان‌طور که بیان شد در تحقیق حاضر مهم‌ترین موانع کارآفرینی روستایی ناشی از عوامل زیرساختی است. این نتیجه با نتایج و یافته‌های تحقیق اسمیت و همکاران (۲۰۲۴)، جهت پیشبرد توسعه روستایی غلبه بر ضعف تکنولوژی، ظرفیت‌های محدود، زیرساخت‌های ناکافی و مسائل زیست‌محیطی، بسیار مهم است، مطابقت دارد. مورد دوم موانع کارآفرینی روستایی، عوامل سیاست‌گذاری و قانونی است. که با نتایج تحقیق شیخی و همکاران (۱۴۰۲)، ضعف در مدیریت و سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی منطقه‌ای مهم‌ترین موانع توسعه کارآفرینی در محدوده مورد مطالعه بوده‌اند، همخوانی دارد. یکی دیگر از مهم‌ترین موانع کارآفرینی روستایی، عامل اقتصادی است. چرا که بدون حمایت مالی و سرمایه اولیه هیچ کسب‌وکاری در مناطق روستایی صورت نمی‌گیرد. نتیجه به دست آمده با نتایج تحقیق، قدیری معصوم و همکاران (۱۳۹۳)، عامل اقتصادی، فردی و زیرساختی، مهم‌ترین مانع توسعه کارآفرینی در نواحی روستایی می‌باشند، فراهانی و الوندی (۱۳۹۹)، عامل اقتصادی دارای بالاترین تأثیر در بین چالش‌های موجود بوده است، حسینی کهنوج و همکاران (۱۴۰۰)، مسائل مالی و اقتصادی بالاترین ضریب را به عنوان موانع کارآفرینی به خود اختصاص داده است، همخوانی دارد. یکی دیگر از موانع کارآفرینی بعد محیطی می‌باشد که شامل بلایای طبیعی، اراضی کشاورزی، تخریب اراضی، موقعیت قرارگیری روستاها و غیره است که با نتایج تحقیق وطنخواه و همکاران (۱۴۰۱)، موانع محیطی کارآفرینی (متغیرهای رطوبت بالا، بارندگی‌های موسمی، میزان زمین و غیره)، همسو و هم‌راستا است.

پژوهش حاضر تلاش کرده با شناسایی و دسته‌بندی عوامل بازدارنده توسعه کارآفرینی روستایی بر اساس فرا تحلیل مطالعات پیشین، کاربردهایی را برای سیاست‌گذاران، مدیران و پژوهشگران فراهم کند. زیرا این پژوهش عوامل و معیارهای موانع توسعه کارآفرینی را شناسایی و در قالب ساختار شبکه‌ای، ارزیابی و اولویت‌بندی نموده است. بر اساس مدل طراحی شده می‌توان بیان نمود شکل‌گیری و توسعه کارآفرینی روستایی تحت تأثیر نیروهای درونی و بیرونی است.

در بحث درونی می‌توان به مسائل و ویژگی‌های فردی، ظرفیت‌های محیطی و اجتماعی و در بحث بیرونی می‌توان به سیاست‌های دولت، حمایت‌های مالی، تقویت زیرساخت‌ها و غیره اشاره کرد. با توجه به اینکه روستاهای کشورمان مملو از فرصت‌های جدید و کشف نشده هستند و کارآفرینی می‌تواند تضمین‌کننده و تداوم حیات و بقای روستاها باشد، اما متأسفانه آن‌چنان‌که باید فرهنگ کارآفرینی در مناطق روستایی رسوخ پیدا نکرده است و موانع آن را می‌توان در الگوی ساختاری تحقیق جستجو کرد. از این‌رو جهت توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی و نیز تشویق کارآفرینان و بخش خصوصی جهت سرمایه‌گذاری و راه‌اندازی کسب‌وکارهای جدید در نواحی روستایی و همچنین متناسب با نتایج تحقیق حاضر پیشنهادهایی به شرح ذیل ارائه می‌شود:

- ❖ اصلاح قوانین و مقررات دست‌وپا گیر که خود مانعی برای ایجاد کسب‌وکار و رونق تولید است. در این رابطه باید ضمن اصلاح قوانین با محوریت تولید، زمان و هزینه صدور مجوزها را به حداقل برساند.
- ❖ تأمین منابع مالی و نقدینگی جهت ایجاد و حمایت از کارآفرینان روستایی. یکی از مهم‌ترین مشکلات جهت ایجاد کارآفرینی در مناطق روستایی کمبود منابع مالی می‌باشد و دستگاه‌های متولی اشتغال باید مطابق مجوزهای لازم و کارشناسی شده در زمان مقرر و با رقم مدنظر اعتبارات لازم را از طریق سیستم بانکی برای کارآفرینان تأمین کنند.
- ❖ تقویت زیرساخت‌های روستایی. همان‌طور که نتایج تحقیق نشان داده ضعف زیرساختی مهم‌ترین عامل بازدارنده توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی است، بنابراین لازم است سازمان‌های مربوطه در تلاش جهت تقویت حمل‌ونقل روستایی، فناوری اطلاعات و ارتباطات و... باشند.
- ❖ تقویت ویژگی‌های فردی و ترویج و توسعه آموزش. نیاز است در این زمینه با برنامه‌ریزی‌های مسنجم و عملیاتی در جهت تقویت و توانمندسازی افراد روستایی بخصوص در سنین پایین قدم برداشت.

حامی مالی

این اثر حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمامی مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند هیچ‌گونه تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند، به‌ویژه کسانی که در ارزیابی کیفیت مقاله نقش داشتند، تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

- ابوالحسنی، ناهید؛ بدری، سید علی؛ رضوانی، محمدرضا و سلمانی، محمد. (۱۳۹۹). ارزیابی اکوسیستم کارآفرینی گردشگری روستایی (موردی: استان تهران). نشریه پژوهش‌های روستایی، ۱۱(۳)، ۵۵۶-۵۷۵. <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2020.294235.1435>
- احمدپور داریانی، محمود؛ شیخیان، ناهید و رضازاده، حجت‌الله. (۱۳۸۳). تجارب کارآفرینی در کشورهای منتخب. تهران: انتشارات امیرکبیر.

- احمدی، سنور. (۱۳۹۸). *طراحی مدل توسعه کارآفرینی پایدار زنان روستایی (موردی: روستاهای استان کردستان)* (پایان‌نامه دکتری). دانشگاه تبریز.
- ایمانی، بهرام؛ رحمتی، منصور و مهدی‌زاده، محمدباقر. (۱۴۰۰). تحلیل دیدگاه جوامع روستایی در رابطه با عوامل بازدارنده و پیش‌برنده توسعه گردشگری روستایی، *مورد مطالعه: روستاهای شهرستان نیر. نشریه برنامه‌ریزی فضایی*، ۱۱(۳)، ۹۵-۱۱۶.
- تقی‌بیگی، معصومه؛ آگهی، حسین و میرک‌زاده، علی. (۱۳۹۳). بررسی موانع و راهکارهای مناسب توسعه مشاغل خانگی روستایی شهرستان اسلام‌آباد غرب. *نشریه پژوهش‌های روستایی*، ۵(۲)، ۲۸۳-۳۱۰.
- حجاریان، احمد. (۱۴۰۱). بررسی چالش‌ها و موانع توسعه کارآفرینی سبز از دیدگاه خبرگان و ذینفعان (موردی: جوامع روستایی سواحل مکران). *نشریه راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی*، ۹(۱۸)، ۱۱۵-۱۲۵.
- حسینی کهنوج، سیدرضا؛ سجاسی قیداری، حمدالله؛ عنایتانی، علی‌اکبر و شهدادی، علی. (۱۴۰۰). شناسایی چالش‌های پیش روی توسعه اکوسیستم کسب‌وکارهای کارآفرینانه گردشگری روستایی (مورد مطالعه: بخش ساردوئیه در شهرستان جیرفت). *نشریه پژوهش‌های روستایی*، ۱۲(۴)، ۷۰۰-۷۱۵.
- خیری، توحید؛ یاسوری، مجید و سادات شاه‌زیدی، سمیه. (۱۴۰۱). بررسی موانع تنوع‌بخشی فعالیت‌های اقتصادی روستاهای پیرامون دریاچه ارومیه (نمونه مورد مطالعه: دهستان مرحمت‌آباد جنوبی شهرستان میاندوآب). *نشریه مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۳(۸)، ۱۰۱-۱۱۸.
- دهمرد، مجید و داورپناه، مجتبی. (۱۳۹۹). تحلیل موانع کارآفرینی روستایی در شهرستان زابل. *نشریه مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۷(۲)، ۴۵-۵۸.
- رحمانیان کوشکی، مهدی؛ مهدوی، مسعود و خالدی، شهریار. (۱۳۹۵). تحلیل عوامل پیش‌برنده و موانع فرآوری توسعه کارآفرینی روستایی (موردی: بخش کامفیروز شهرستان مرودشت). *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۹(۱)، ۵۳-۷۰.
- روزیبانی، عباس؛ مرادی، حوریه و عباسی، حامد. (۱۳۹۹). تبیین آثار مؤلفه‌های پیش‌برنده توسعه کارآفرینی در مقصدهای گردشگری روستایی (مورد مطالعه: بخش سامن شهرستان ملایر). *نشریه پژوهش‌های روستایی*، ۱۱(۲)، ۳۵۰-۳۶۵.
- رشیدیان، فاطمه؛ کلانتری، خلیل و براتی، علی‌اکبر. (۱۴۰۰). چالش‌ها و راهکارهای توسعه کارآفرینی روستایی در شهرستان بهار. *نشریه مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۸(۳۲)، ۱-۲۰.
- رضوانی، محمدرضا و نجارزاده، محمد. (۱۳۸۷). بررسی و تحلیل زمینه‌های کارآفرینی روستاییان در فرآیند توسعه نواحی روستایی (موردی: شهرستان اصفهان). *فصلنامه توسعه کارآفرینی*، ۱(۲)، ۱۶۱-۱۸۲.
- سامیان، مسعود و موحدی، رضا. (۱۳۹۷). موانع و راهکارهای اشتغال در کسب‌وکارهای کوچک روستایی در روستاهای استان همدان. *دو فصلنامه کارافن*، ۴۳(۲)، ۴۷-۶۵.
- سجاسی قیداری، حمدالله؛ شایان، حمید و حسینی کهنوج، سید رضا. (۱۳۹۷). شناسایی عوامل مؤثر بر شکست کسب‌وکارهای کارآفرینان محلی با روش تئوری بنیانی و رویکرد آینده‌پژوهی (موردی: گلخانه داران مناطق روستایی شهرستان جیرفت). *نشریه برنامه‌ریزی و آمایش فضا*، ۲۲(۱)، ۱۵۴-۱۸۶.
- سرگزی، حسین. (۱۳۹۸). *ارزیابی عملکرد تسهیلگری کارآفرینی دهیاران (موردی: سکونتگاه‌های روستایی شهرستان هامون)* (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه زابل.
- سندگل، محسن. (۱۳۹۸). *تحلیل محدودیت‌های کالبدی و زیست‌محیطی کارآفرینی شهرستان هیرمند* (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه زابل.
- شیخی، داود؛ امیری، محمود و قمری، سمانه. (۱۴۰۲). تحلیل موانع و مشکلات توسعه کارآفرینی در نواحی روستایی (نمونه موردی: نواحی روستایی شهرستان تویسرکان). *نشریه جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای*، ۱۳(۴۸)، ۱-۳۸.

- صالحی کاخکی، مریم؛ جهانی، مهدی و قنبرزاده، هادی. (۱۳۹۸). شناسایی و اولویت‌بندی شاخص‌های مؤثر بر ایجاد فرصت‌های کارآفرینی روستایی در ایران. *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، ۸(۴)، ۶۹-۹۰. <http://dx.doi.org/10.22067/jrpp.v5i4.76450>
- عبدالله‌زاده، غلامحسین؛ جمشیدی، احمد و حسینی، سید حسن. (۱۳۹۹). عوامل مؤثر بر راه‌اندازی کسب‌وکارهای مستقل در نواحی روستایی. *فصلنامه روستا و توسعه*، ۲۳(۹۰)، ۱۱۳-۱۳۴.
- عرفان‌نیا، امین؛ خیراندیش، مسعود؛ کارشناسان، علی و محمدی، محسن. (۱۳۹۸). شناسایی و اولویت‌بندی موانع توسعه کارآفرینی در صنعت گاوداری شیری استان خراسان جنوبی. *نشریه راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی*، ۶(۱۱)، ۱۱-۲۵.
- علی‌میرزایی، عرفان؛ اسدی، علی و طهماسبی، مریم. (۱۳۹۰). موانع توسعه بنگاه‌های کوچک و متوسط کارآفرینی روستایی در استان خوزستان. *فصلنامه توسعه کارآفرینی*، ۳(۱۲)، ۱۶۵-۱۸۴.
- عنابستانی، علی‌اکبر و جهان تیغ، حسنعلی. (۱۳۹۷). بررسی چالش‌های توسعه کارآفرینی سبز دریاچه‌ای در منطقه سیستان. *نشریه برنامه‌ریزی فضایی*، ۸(۴)، ۱-۲۶.
- غیاثوند، فرشته. (۱۳۹۷). تحلیل موانع توسعه کارآفرینی بنگاه‌های کوچک و متوسط کارآفرین کشاورزی. *نشریه کارآفرینی در کشاورزی*، ۵(۴)، ۱۱۷-۱۳۰.
- فراهانی، حسین و الوندی، مینا. (۱۳۹۹). تبیین چالش‌های کارآفرینی کسب‌وکارهای کوچک روستایی (موردی: روستاهای شهرستان بیجار). *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۲۰(۵۷)، ۱۰۵-۱۱۹.
- فراهانی، حسین و حاجی‌حسینی، سمیرا. (۱۳۹۲). ارزیابی ظرفیت‌های نواحی روستایی برای توسعه کارآفرینی و توانمندسازی روستاییان (موردی: بخش شال شهرستان بوئین‌زهرا). *نشریه پژوهش‌های روستایی*، ۴(۴)، ۷۱۵-۷۴۸.
- فردوسی، سارا؛ فرجی سبکبار، حسنعلی؛ دربان آستانه، علیرضا و خانی، فضیله. (۱۴۰۱). ارزیابی فرصت‌های کارآفرینی در نواحی روستایی و نقش دولت در ارتقای آن (موردی: روستاهای شهرستان بهبهان). *نشریه پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۵۴(۱)، ۲۵۱-۲۳۵.
- قدیری معصوم، مجتبی؛ چراغی، مهدی؛ کاظمی، نسرين و زارع، زهره. (۱۳۹۳). تحلیل موانع توسعه کارآفرینی در نواحی روستایی (موردی: دهستان غنی بیگلر شهرستان زنجان). *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۳(۷)، ۳-۱۷.
- قیاسی فرد، نصرالله؛ محبی، حسین و نبی‌میدی، مرتضی. (۱۴۰۲). تحلیل موانع توسعه کارآفرینی در مناطق محروم با استفاده از روش دلفی و فرآیند تحلیل شبکه‌ای. *نشریه توسعه کارآفرینی*، ۱۶(۱)، ۶۱-۷۶.
- لطیفی، سمیه؛ موسوی، سیده سارا و اعظمی، موسی. (۱۳۹۳). تحلیل عوامل بازدارنده گرایش جوانان روستایی به خوداشتغالی (موردی: روستاهای بخش مرکزی شهرستان همدان). *نشریه پژوهش‌های روستایی*، ۵(۲)، ۲۶۳-۲۸۲.
- محبوبی، محمدرضا. (۱۳۹۵). بررسی موانع توسعه کسب‌وکارهای پرورش قارچ خوراکی در نواحی روستایی استان گلستان. *نشریه مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی*، ۳(۴)، ۱۰۳-۱۱۷.
- محمدی، محسن و عرفان‌نیا، امین. (۱۳۹۸). شناسایی و اولویت‌بندی چالش‌ها و فرصت‌های کارآفرینی روستایی (موردی: دهستان باقران، القورات و شاخ شهرستان بیرجند). *فصلنامه روستا و توسعه*، ۲۲(۸۸)، ۹۱-۱۲۲.
- منصوری، مهدی. (۱۳۹۷). بررسی دیدگاه روستاییان در ارتباط با موانع توسعه کارآفرینی روستایی شهرستان لردگان (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه بیرجند.
- موسی، نعمان. (۱۳۹۶). *شناسایی عوامل پیش‌برنده و بازدارنده توسعه کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (موردی: شهرستان کرمانشاه) (پایان‌نامه کارشناسی ارشد)*. دانشگاه رازی کرمانشاه.
- وطنخواه کلورزی، ژیلای؛ رضوانی، محمدرضا و دربان آستانه، علیرضا. (۱۴۰۱). شناسایی و تحلیل موانع توسعه کارآفرینی برای مدیریت پسماندهای کشاورزی در نواحی روستایی (مورد مطالعه: پسماند محصول برنج در استان گیلان). *نشریه پژوهش‌های روستایی*، ۱۳(۳)، ۴۲۰-۴۳۳.

ولائی، محمد؛ کریم‌زاده، حسین و منافی آذر، رضا. (۱۳۹۷). تحلیل موانع توسعه کسب‌وکارهای خرد در نواحی روستایی شهرستان میاندوآب. *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۷(۲۵)، ۱۸۳-۲۰۸.

یزدانی، رقیه؛ خیراندیش، مسعود و محمدی، محسن. (۱۳۹۹). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه روستایی با تأکید بر کارآفرینی کشاورزی (موردی: استان خراسان شمالی). *نشریه راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی*، ۷(۱۳)، ۶۳-۷۷.

References

- Abdullahzadeh, G., Jamshidi, A., & Hosseini, S. H. (2020). Factors on starting independent businesses in rural areas. *Village and Development Quarterly*, 23(90), 113–134. [In Persian]
- Ahmadi, S. (2018). *Designing a Sustainable Entrepreneurship Development Model for Rural Women (Case: Kurdistan Province Villages)* [Doctoral dissertation, Tabriz University]. [In Persian]
- Ahmadpour Dariani, M., Sheikhiyn, N., & Hojatollah, R. (2004). *Entrepreneurial Experiences in Selected*. Amirkabir Publications. [In Persian]
- Akbari Samani, N., Badri, S. A., Rezvani, M. R., & Salmani, M. (2020). Performance Evaluation of Elements of Rural Tourism Entrepreneurship Ecosystem; Case Study: Tehran Province. *Journal of Rural Research*, 11(3), 556–575. <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2020.294235.1435> [In Persian]
- Ali Mirzaei, A., Asadi, A., & Tahmasebi, M. (2011). Development of small and medium rural entrepreneurial enterprises in Khuzestan province. *Entrepreneurship Development Quarterly*, 3(12), 165–184. [In Persian]
- Anabestani, A. A., & Jahantigh, H. (2018). surveying the challenges of green lake entrepreneurship development in Sistan Region. *Spatial Planning Journal*, 8(4), 1–26. [In Persian]
- Chivu, L. (2019). Local entrepreneurship and social services in Romania. *Territorial analysis. European Research on Management and Business Economics*, 25, 79–86.
- Dahmardeh, M., & Davarpanah, M. (2020). Analysis of barriers to rural entrepreneurship in Zabol County. *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, 7(2), 45–58. [In Persian]
- Erfannia, A., Khairandish, M., Karshenasan, A., & Mohammadi Khyareh, M. (2019). Identifying and Prioritizing Barriers to Entrepreneurship Development in Cattle Dairy Industry in Southern Khorasan Province. *Journal of Entrepreneurial Strategies in Agriculture*, 6(11), 12–33. [In Persian]
- Faggio, J., & Silva, O. (2014). Self-employment and entrepreneurship in urban and rural labour markets. *Journal of Urban Economics*, 84, 67–85.
- Farahani, H., & Alvandi, M. (2020). Explaining the entrepreneurial challenges of small rural businesses (Case: Villages of Bijar city). *Journal of Applied Research in Geographical Sciences*, 20(57), 105–119. [In Persian]
- Farahani, H., & Hajihosseini, S. (2013). Evaluation of the values of rural areas for the development of entrepreneurship and empowerment of villagers (Case: Shal district of Buin Zahra county). *Journal of Rural Research*, 4(4), 715–748. [In Persian]
- Ferdowsi, S., Faraji Sabokhbar, H. A., Darban Astana, A. R., & Khani, F. (2022). Evaluation of entrepreneurship opportunities in rural areas and the role of the government in promoting it (case: villages of Behbahan city). *Journal of Human Geography Research*, 54(1), 235–251. [In Persian]
- Galani-Moutafi, V. (2013). Rural space (re)produced: Practices, performances and visions: A case study from an Aegean Island. *Journal of Rural Studies*, 32(4), 103–113.
- Ghiasvand, F. (2019). Analysis of Entrepreneurial Development of Small and Medium Enterprises in Agriculture. *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, 5(4), 117–130. [In Persian]
- Gyimah, P., & Lussier, R. N. (2021). Rural Entrepreneurship Success Factors: An Empirical Investigation in an Emerging Market. *Journal of Small Business Strategy*, 31(4), 5–19.

- Hajarian, A. (2023). Investigating the Challenges and Barriers to Green Entrepreneurship Development from the Perspective of Experts and Beneficiaries Case study: Rural communities of Macron coast. *Journal of Entrepreneurial Strategies in Agriculture*, 9(18), 115–125. [In Persian]
- Hosseini Kahnoot, S. R., Sojasi Qeidari, H., Anabestani, A., & Shahdadi, A. (2022). Identifying the Challenges Facing the Development of Rural Tourism Entrepreneurial Business Ecosystem (Case Study: Sarduiyeh District in Jiroft County). *Journal of Rural Research*, 12(4), 700–715. [In Persian]
- Imani, B., Rahmati, R., & Mehdizadeh, M. B. (2021). Analyzing the Perspective of Rural Communities in Relation to the Factors Deterring and Promoting the Development of Rural Tourism (Case Study: Villages of Nir City). *Spatial Planning*, 11(12), 95–116. [In Persian]
- Joseph Asitik, A. (2016). *Entrepreneurship: A means to poverty reduction in rural northern Ghana* [Doctoral dissertation, University of Central Lancashire].
- Khayri, Kh., Yāsouri, M., & Shāhzeidi, S. S. (2022). Barriers to Diversification of Economic Activities in Villages Around Urmīā Lake (Case study: South Marhamatābād in Miāndoab County). *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 3(8), 101–118. [In Persian]
- Kusio, T., Kudelko, J., Borges, A., Delic, A., & Stroila, I. (2022). Are there any differences in rural development challenges within European countries? Social and economic contexts from EU rural leaders. *International Food and Agribusiness Management Review*, 18(9), 738–756.
- Latifi, S., Mousavi, S., & Azami, M. (2014). Analysis of factors inhibiting the tendency of rural youth to self-employment (Case: Central villages of Hamadan city). *Rural Research Journal*, 5(2), 263–282. [In Persian]
- Lola Alabi, D., Famakinwa, M., & Ogunjimi, S. (2017). Gender analysis of problems and prospects of rural household-based enterprises in Osun state, Nigeria. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, 17(1), 31–38.
- Mahboobi, M. R. (2017). Investigating on Factors Inhibiting the Development of Edible Mushroom Cultivation Enterprises in Rural Area of Golestan Province. *Journal of Entrepreneurship in Agriculture*, 3(4), 103–117. [In Persian]
- Mansouri, M. (2017). *surveying the views of the villagers in connection with Lordegan rural entrepreneurship development* [Master's thesis, Birjand University]. [In Persian]
- Mashapure, R., Nyagadza, R., Chikazhe, L., Msipa, N., Ngorora, K., & Gwiza, A. (2022). Challenges hindering women entrepreneurship sustainability in rural livelihoods: Case of Manicaland province. *Cogent Social Sciences*, 16(1), 1–22.
- Mehmood, S. T. (2018). *Success Factors of Entrepreneurship in Emerging Rural Economies* [Doctoral dissertation, Walden University].
- Mendy, J., Odunukan, K., & Rahman, M. (2021). Place and policy barriers of rural Nigeria's small and medium enterprises' internationalization. *Thunderbird International Business Review*, 63(5), 421–436.
- Mohammadi, M., & Erfan Nia, A. (2020). Identifying and prioritizing the challenges and opportunities of rural entrepreneurship (case: Baqaran, Al-Qurat and Shakhen districts of Birjand city). *Village and Development Quarterly*, 22(88), 91–122. [In Persian]
- Mousa, N. (2016). *identification of factors promoting and inhibiting the development of small and medium enterprises (case: Kermanshah city)* [Master's thesis, Razi University Kermanshah]. [In Persian]
- Muruganantham, N., & Natarajan, G. (2015). Barriers of Entrepreneur in Rural Area. *International Journal of Applied Research*, 1(7), 621–624.
- Okafor, C., & Amalu, R. (2010). Entrepreneurial Motivations as Determinants of Women Entrepreneurship Challenges. *Petroleum-Gas University of Ploiesti Bulletin*, 2(3), 67–77.
- Polasi, S., Majara, M., Mohapi, M., & Mosola, M. (2015). Barriers to Development and Progress of Entrepreneurs: Case of Lesotho. *International Journal of Recent Research in Interdisciplinary Sciences*, 2(3), 10–16.

- Qadiri Masoom, M., Cheraghi, M., Kazemi, N., & Zareh, Z. (2014). Analysis of Entrepreneurship Development in Rural Areas. *Space Economy and Rural Development Quarterly*, 3(7), 3–17. [In Persian]
- Qiyasi Fard, N., Mohebbi, H., & Nabi Meybodi, M. (2023). Analysis of barriers to entrepreneurship development in deprived areas using Delphi and ANP methods. *Journal of Entrepreneurship Development*, 16(1), 61–76. [In Persian]
- Rahabhi, M., Brighton, N., Lovemore, Ch., Nothando, M., Grace, K., Portia, N., & Aaram, G. (2022). Challenges hindering women entrepreneurship sustainability in rural livelihoods: Case of Manicaland province. *Cogent Social Sciences*, 23(5), 256–273.
- Rahmanian, M., Mahdavi, M., & Khaledi, S. (2016). Analysis of driving factors and development of rural entrepreneurship development (Review: Kamfirouz section of Maroodasht city). *Journal of new attitudes in human geography*, 9(1), 54–70. [In Persian]
- Rashidian, F., Kalantari, Kh., & Barati, A. A. (2022). Challenges and solutions for rural entrepreneurship development in Bahar county. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 8(4), 1–20. [In Persian]
- Rizvani, M. R., & Najarzadeh, M. (2009). survey and analysis of rural entrepreneurship fields in the development process of rural areas (case: Isfahan city). *Entrepreneurship Development Quarterly*, 1(2), 161–182. [In Persian]
- Romero-Castro, N., Lopez-Cabarcos, M. A., & Pineiro-Chousa, J. (2023). Finance, technology, and values: A configurational approach to the analysis of rural entrepreneurship. *Technological Forecasting & Social Change*, 190, 12–44.
- Rouzbahani, A., Moradi, H., & Abassi, H. (2020). Explaining the Effects of Propellant Components of Entrepreneurship Development in Rural Tourism Destinations (The Case of Samen District, Malayer County). *Journal of Rural Research*, 11(2), 350–365. [In Persian]
- Salehi Kakhki, M., Jahani, M., & Ghanbarzadeh, H. (2019). Identification and prioritization of factors affecting the creation of rural entrepreneurship opportunities in Iran. *Journal of Research & Rural Planning*, 8(4), 69–90. <http://dx.doi.org/10.22067/jrrp.v5i4.76450> [In Persian]
- Samian, M., & Movahedi, R. (2018). Solving problems in small rural businesses in the villages of Hamedan province. *Karafan bi-quarterly*, 43(2), 47–65. [In Persian]
- Sandgol, M. (2018). *physical and environmental analyzes of entrepreneurship in Hirmand city* [Master's thesis, Zabul University]. [In Persian]
- Sargazi, H. (2018). *Assessing the entrepreneurial performance of villagers (case: rural settlements of Hamon city)* [Master's thesis, Zabul University]. [In Persian]
- Sheikhi, D., Amiri, M., & Ghamari, S. (2023). Analysis of Obstacles and Problems of Entrepreneurship Development in Rural Areas (Case Study: Rural Areas of Tuyserkan Township). *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 13(48), 1–10. [In Persian]
- Sivanesan, R. (2014). A Comparative Study on Rural and Urban Women Entrepreneurs – Prospects and Challenges. *International Journal of Research in Management & Business Studies*, 1(3), 28–34.
- Smith, M. N., Steiner, A., Steinerowska, I., & Tiwasing, P. (2024). Challenges and opportunities for rural entrepreneurship in times of crisis. *The International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 25(2), 73–75.
- Sojasi Qeidari, H., Shayan, H., & Hosseini Kahnouj, S. R. (2018). Identifying the factors on business failure of local entrepreneurs with the method of basic theory and future research (Case: Greenhouse of stakeholders in rural areas of Jiroft). *Space Planning and Design Journal*, 22(1), 154–186. [In Persian]
- Taghibeigi, M., Agahi, H., & Mirekzadeh, A. (2014). Reviewing suitable strategies and solutions for the development of rural home businesses in West Islamabad city. *Rural Research Journal*, 5(2), 283–310. [In Persian]
- Valaei, M., Karimzadeh, H., & Manafi Azar, R. (2018). Analysis of business development and small businesses in the rural areas of Miandoab. *Quarterly of Space Economy and Rural Development*, 7(25), 183–208. [In Persian]

- Vatankhah Klurazi, Zh., Rezvani, M. R., & Darban Astaneh, A. (2022). Identify and Analysis of Barriers on Entrepreneurship Development of Agricultural Waste Management in Rural Areas (Case Study: Rice Crop Waste in Guilan Province). *Journal of Rural Research*, 13(3), 420–433. [In Persian]
- Virginia, O. V., Elizabeth Uzoamaka, O., & Doris Ebenouvbe, E. (2017). Overcoming Socio-Cultural Barriers on Economic Empowerment of Rural Women Through Entrepreneurship in Agriculture in South East State, Nigeria. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, 6(4), 199–224. <http://dx.doi.org/10.6007/IJAREMS/v6-i4/5450>
- Yazdani, R., Khairandish, M., Mohammadi Khyareh, M., & Amini, H. (2020). Study of Factors Affecting Rural Development, With A Focus on the Role of Agricultural Entrepreneurship (Case Study: North Khorasan Province). *Journal of Entrepreneurial Strategies in Agriculture*, 7(13), 63–77. [In Persian]